

Bartoś, Magdalena

Nie znany portret rodziny Dohnów pędzła Augusta Enge

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3-4, 477-481

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magdalena Bartoś

NIE ZNANY PORTRET RODZINY DOHNÓW
PĘDZLA AUGUSTA ENGE

W zbiorach Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie znajduje się XIX-wieczny portret rodziny Dohnów z Ławek¹ (Dohna zu Lauck). Nie był on publikowany i nie jest znany badaczom. Zasluguje na wzmiankę ze względu na treści ikonograficzne, jak i nazwisko autora, zwłaszcza że zachowało się stosunkowo mało sygnowanych dzieł malarzy pochodzących z dawnych Prus.

Obecnie obraz jest eksponowany w Oddziale Muzeum Warmii i Mazur w Morągu, w dawnym pałacu Dohnów, i stanowi istotny element wyposażenia sali w stylu biedermeier.

Dużych rozmiarów płótno przedstawia parę małżeńską z dzieckiem na kolanach, siedzącą na kanapie, na tle kotary i fragmentu pejzażu z pałacem. Kolorystyka utrzymana raczej w ciemnej tonacji, wynikającej z nasycenia dużych plam barwnych, nie jest pozbawiona kontrastów czy interesujących zestawień (błękit-zieleni) czy odmian tego samego koloru (zieleni). Jasna karnacja ciała kobiety kontrastuje z jej czarną, aksamitną suknią o delikatnych fioletowoszarych rozjaśnieniach. Czarną płaszczynę sukni rozbija cynobrowa plama szala na kolanach. Mężczyzna w ciemnoniebieskiej marynarce i ciemnoszarych o oliwkowym odcieniu spodniach. Dziecko ubrane w białą sukienkę, stanowiącą znaczny kontrast kolorystyczny dla ciemnych, nasyconych strojów rodziców. Kanapa jest tapicerowana tkaniną w kolorze chromowej zieleni, a powyżej znajduje się draperia w ciemnej zieleni o zimnym odcieniu. Krajobraz w różnych odcieniach zieleni, niebo w nasyconym, ciemnym błękitcie.

Ze względu na ikonografię portretowanych osób, istotnym elementem jest pałac w tle. Jednopiętrowy, jedenastoosiowy z wysokim, mansardowym dachem i trójbocznie zamkniętym ryzalitem środkowym, zwieńczonym trójkątnym szczytem. Położony na lekkim wzniesieniu. Schody na osi, prowadzą ku sadzawce. Przed fasadą tarasowo zakomponowana

¹ Olej, płótno, wymiary 135x152, inw. MNO 396 OMO.

Portret rodziny Dohna, stan po konserwacji. Fot. E. Mróz.

Friedrich Carl Alexander
Philippine Rudolphine
geb: Gr: zu
Wilh. Mathilde
Sino

Graf zu Dohna Lauk.
Gr: zu Dohna Lauk.
Walzburg Truchsefs.
Heinri: Gr: zu Dohna L:
1838. |

Napisy na odwrocie obrazu. Fot. E. Mróz.

zielen, wokół nieregularny park krajobrazowy. W odróżnieniu od postaci ten fragment obrazu malowany jest dość schematycznie, jednakże z zachowaniem detali.

Portret stanowi dobry i typowy przykład malarstwa stylu biedermeier. Określenie to zwykle się stosować szczególnie do sztuki dekoracyjnej i wyposażenia wnętrz w latach 1815—1850 w Europie środkowej i wschodniej. Odnosi się ono także do pewnego wzorca kultury tego czasu². Portret oddaje w pełni gusta tej epoki, atmosferę spokoju, dostatku. Przedstawia prawdziwie rodzinną, intymną, chociaż niewątpliwie pozowaną, scenę.

Odkrycie autora portretu jest wynikiem prac konserwatorskich. Obraz zabezpieczono po 1945 r. Był on znacznie uszkodzony, szczególnie w partiach twarzy postaci. Po zdjęciu pożąłkłego werniksu ukazała się sygnatura autora — A. Enge pinx. im. May Año: 1838., umieszczona na baliustradzie tarasu po prawej stronie. Konserwację obrazu przeprowadziła Emilia Mróz³. Nazwisko autora jest odnotowane w literaturze⁴. August Enge, urodzony w 1797 r. w Królewcu, był malarzem i litografem. Studiował w latach 1830—1832 w wiedeńskiej Akademii Sztuk Pięknych w klasie malarstwa historycznego. Odnotowane są też następujące jego prace: „Portret” (autoportret?), „Św. Cecylia” oraz „Portret młodej kobiety siedzącej na sofie”, datowane na 1834 r.

Niestety nie udało się ustalić daty śmierci malarza ani stwierdzić większej liczby jego sygnowanych dzieł. Wiadomo, że „Portret rodziny Dohnów” jest jedynym dziełem Engego w naszych zbiorach

Rozpoznanie sportretowanych postaci uzyskano dzięki napisom na odwrocie obrazu: „Freidrich Carl Alexander Graf zu Dohna Lauk./Philippine Rudolphine Gr zu Dohna Lauk/geb: Gr: zu Waldburg Truchsess. /Wilh Mathilde = Henri Gr: zu Dohna L./ Año 1838”.

Pałac zidentyfikował mgr Andrzej Rzempełuch. Uważa on, że jest to elewacja ogrodowa barokowego pałacu w Lipowinie koło Braniewa. W literaturze, dotyczącej architektury pałacu, nie wymienia się jednak Dohnów jako właścicieli. Podaje się jedynie rodzinę von Restorff⁵ oraz kolejnych właścicieli Lipowiny: w latach 1567—1704 von Kalnein, do r. 1739 von Bredow, od 1768 r. Albert Zygmunt Zeigut-Stanisławski, natu-

² W. Geismeyer, *Biedermeier*, Leipzig 1982.

³ E. Mróz, *Dokumentacja konserwatorska obrazu olejnego na płótnie: «Portret rodziny Dohnów»* MNO 396 OMO. 1985, Muzeum Warmii i Mazur, maszynopis, fotografie.

⁴ Thieme-Becker, *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler*, Leipzig 1914, Bd. 10, s. 526.

⁵ R. Dethlefsen, *Stad- und Landhäuser in Ostpreussen*, München 1918, s. 38, tabl. 49; C. E. L. von Lorek, *Landschlösser und Gutshäuser in Ost- und Westpreussen*, Frankfurt am Main 1972, s. 267.

ralny syn Augusta II Mocnego, do 1773 r. jego żona Albertyna Holstein-Beck, później jego dalsza rodzina, od r. 1820 von Wolki, do r. 1835 von Restorff⁶. Spostrzeżenie A. Rzempołucha potwierdza nota biograficzna portretowanego Carla Friedricha Alexandra zu Dohna-Lauck⁷. Urodzony w 1799 r., a zmarły w 1873, był on, według tej noty, właścicielem Lipowiny (Lindenau) w latach 1836—1864. Ponadto tę własność Dohnów potwierdza fotografia filiżanki ze spodkiem⁸, przedstawiająca na podstawie napis „Lindenau”, a na filiżance pałac w Lipowinie, namalowany właśnie od strony ogrodowej. Filiżanka z berlińskiej porcelany z początku XIX w. znajdowała się w zbiorach Dohnów słobickich.

Portret olsztyński pozwala poszerzyć naszą wiedzę o jeszcze jedno nazwisko malarza z XIX w., działającego na terenie dawnych Prus, a także uściśla dane dotyczące Lipowiny.

⁶ *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Województwo elbląskie*, red. M. Arsyński, M. Kutzner, t. 2, z. 1. *Braniewo, Frombork, Orneta i okolice* w oprac. tychże, Warszawa 1980, ss. 133—134.

⁷ *Genealogisches Handbuch der Gräflichen Häuser*, Bd. 10, w: *Genealogisches Handbuch des Adels*, Limburg an der Lahn 1981, s. 67.

⁸ Fotografia w posiadaniu archiwum Działu Sztuki Dawnej Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.